



EVA VERA LEDO Directora territorial en Galicia da Fundación Secretariado Gitano

SALOMÉ BARBA
Santiago



A Fundación Secretariado Gitano leva traballando a nivel estatal dende os anos 60, aínda que como asociación, ata que no ano 2011 se convertiu en fundación. Nestes máis de cincuenta anos de vida traballou arreo a prol dos dereitos dos xitanos, moitas veces loitando contra o poder establecido e as leis estatais que perseguían ao colectivo polo mero feito de ser distinto. En Galicia, está presente desde a década dos 90, pero implantada a todos os niveis desde 2001. Eva Vera, curtiada durante oito anos no traballo de campo co colectivo xitano, fai tan só un que aceptou o reto de ser a directora territorial na comunidade galega da Fundación Secretariado Gitano. Coas súas palabras reflicte que, ademais de estar sobradamente preparada, para ela é máis que un traballo.

Cantos xitanos residen actualmente na comunidade galega?

É difícil establecer o número exacto porque non hai un censo, polo que os datos son estimados. Nós calculamos uns 9.000, pero na Fundación Secretariado Gitano traballamos con arredor de dúas mil persoas.

En todas as provincias?

Excepto en Ourense. É a única provincia na que non realizamos intervención directa e conveniada coa administración, aínda que si fixemos actuacións puntuais en concellos como o de Verín ou o de Xinzo, pero non temos unha implantación total. O motivo principal é que nesta provincia hai pouca poboación xitana e está moi dispersada na zona rural.

Cal é súa valoración da situación dos xitanos en Galicia?

Nos últimos 30 ou 40 anos houbo grandes avances relacionados coa poboación xitana. Avances relacionados coa coxuntura de España e da sociedade. Chega a democracia, hai un gran crecemento económico, constitúese o Estado de benestar... e realmente hai un acceso xeneralizado aos sistemas de benestar por parte da comunidade xitana. Foi un momento fundamental para calquera colectivo que se atopase nunha situación máis vulnerable.

Pero especificamente para a comunidade xitana?

No caso deles foi de vital importancia a posta en marcha de medidas específicas dirixidas a compensar as desvantaxes sociais en que se encontraban daquela.

Que diferenzas hai na súa vida agora ca de fai 40 anos?

O fundamental é que na dita-

“En Galicia o 25% dos xitanos residen en chabolas, mentres en España só o 4%”

“O Estatuto de Autonomía de Cataluña e Aragón, por exemplo, fan mención expresa á poboación xitana”

“En Galicia xa imos pola terceira xeración de mozos xitanos nados nas nosas cidades”

“Os nenos acceden de maneira normalizada á educación, pero o 60% dos adultos son analfabetos”

dura había unha lei que os perseguía porque eran distintos, pero a partir da Constitución de 1978 pasan a ser cidadáns de pleno dereito. Despois, xa a partir dos anos 80, aparece a implantación de medidas como as rentas de inserción social, a construción de vivenda pública á que poden acceder e outras prestacións de carácter social.

Aínda así seguen a ser uns grandes descoñecidos...

Si, adoitan estar asociados á marxinalidade, cando realmente os que están nese mundo son

unha porcentaxe minoritaria. Agora a maioría en Galicia vive nas cidades, de feito xa vamos pola terceira xeración nacida nas cidades galegas, pero están tan integrados que non se ven, só se ven os excluídos. De feito, a xente pensa que seguen a ser nómadas, como hai anos, cando eran perseguidos, pero non é así. Actualmente a comunidade xitana é totalmente sedentaria, proba delo é esta terceira xeración nas nosas cidades.

Non se avanzou nada?

Claro que si, nestes anos conseguíuse un maior recoñecemento da cultura xitana, que era totalmente descoñecida, cousa moi curiosa, porque levan moitos anos residindo en España e en Galicia. Incluso houbo un recoñecemento institucional coa creación de organismos públicos que defenden a cultura xitana, como é o caso do Instituto da Cultura Xitana. Incluso nalgunha comunidade autónoma hai mencións expresas a eles nos seus Estatutos de Autonomía.

É o caso do Estatuto de Autonomía de Galicia?

Non é o caso de Galicia, pero en Cataluña e Aragón, por exemplo, si aparecen recollidos cunha mención expresa como parte da

sociedade que achega aspectos diferenciados que enriquecen a cultura xeral da comunidade.

Entón, a nivel estatal tamén se está a traballar...

Claro, e é importante resaltar que a Estrategia Nacional para a Inclusión Social de la Población Gitana en España 2012-2020, elaborada polo Ministerio de Política Social, marca por onde deben ir as medidas para traballar con eles. Incluso a nivel europeo se considera que a intervención realizada en España coa poboación xitana é un modelo, de feito se fala do *modelo español*. Fanse cousas e fanse ben.

Que conseguiu o colectivo?

Cousas moi importantes. Xa hai moitas persoas xitanas que poden participar da sociedade como cidadáns, que acceden a todos os sistemas como o educativo e o sanitario.

Falemos da educación...

A situación é normalizada, os nenos e nenas xitanas acceden de maneira normalizada aos centros educativos, aínda que se caracterizan en moitos casos por absentismo e abandono prematuro, sobre todo as nenas, pero o paso é importante. De todas formas, hai unha porcentaxe elevada de poboación adulta xitana

analfabeta. Nos calculamos que e en torno ao 60%.

Como traballa a fundación cos nenos neste aspecto?

Co programa Promociona, dende o 2007, orientado a favorecer a normalización educativa para conseguir taxas máis altas de éxito académico. Traballamos reforzando os nenos nos últimos cursos de Primaria e Secundaria para conseguir, no primeiro caso, que non se estanquen nestes cursos. E nos últimos de Secundaria, para que rematen a escolarización obrigatoria co título de graduado en ESO.

E no emprego?

Co programa Acceder, posto en marcha no 2001, houbo un impulso moi grande para o acceso ao mercado laboral por conta allea. Normalmente o seu traballo era non regularizado, como a venta ambulante ou a recollida de chatarra, trata de animais... Tras dez anos do Acceder, imos polas 2.170 contratacións por conta allea. Pero temos pendente que só acceden a postos de moi baixa cualificación, xa que a súa formación é moi baixa, e moi precarios.

A saúde é un punto fraco

Agora acceden con carácter regular ao SNS. A súa saúde se caracterizaba por unha maior incidencia de enfermidades crónicas, uns estilos de vida pouco saudables, maior frecuencia de problemas concretos como os visuais, os dentais e os auditivos, pero se foi corrixindo. A percepción é que teñen un estado de saúde peor que o resto, e de feito é así, pero se avanzou moito.

E o problema da vivenda?

Houbo unha mellora significativa porque puideron acceder a vivenda normalizada, tanto pública como privada. Pero o gran reto ou materia pendente, concretamente no caso de Galicia, é o chabolismo, xa que mentres en España residen en chabolas o 4% dos xitanos, en Galicia son o 25%. Por exemplo, só na provincia da Coruña existen máis de 30 asentamentos chabolistas. Houbo intervencións, como a desaparición de Penamao e tamén realoxios noutros poboados de Galicia pero todavía quedan moitos asentamentos.

Por que tanta diferenza?

Por que aquí houbo menos políticas dirixidas a erradicar o chabolismo. A responsabilidade neste eido é compartida. Están as administracións -estatal, autonómica e local-, a sociedade civil e as entidades sociais e a sociedade en xeral, e tamén está a propia poboación xitana, que ten moito que facer e decidir.

Cal é a principal demanda dos xitanos galegos?

En xeral, e coa crise está máis acentuado, os colectivos máis vulnerables son os máis afectados. Segue habendo situacións de discriminación polo feito de ser xitanos, no acceso aos servizos, a un posto de traballo ou á vivenda normalizada, por exemplo, que lles afectan no día a día.